

Tajemnice Hatikvy

Wspominam moją młodość. Widzę siebie siedzącego przy odbiorniku radiowym. Przełączam radio na falę krótkie. Kręcę gałką strojenia. Słyszę programy w różnych językach. Co chwilę słyszę warkot nadajników .

zagłuszających,
pojawiają się różne zakłócenia.. W końcu odnajduję to, czego szukałem. Słyszę powtarzający się sygnał radiostacji

Nie wiem, co oznacza ten sygnał, jaka to jest melodia. Jej tonacja e-moll nadawała jej jakiejś szczególnej melancholii i tajemniczości.

Lecz właśnie tej nieznannej mi wówczas melodii szukałem. Jej niezwykle piękno powodowało, że często zaglądałem na fale krótkie.

Kończył się czas nadawania tajemniczego sygnału. Padała zapowiedź: ״ Kol Jisrael Yerushalayim״. Rozpoczął się program w nieznanym mi wówczas języku hebrajskim. Nieznajomość języka nie stanowiła żadnej przeszkody. Wielką przyjemność sprawiał mi zarówno tajemniczy sygnał w tonacji e-moll, jak również piękna melodia, nieznanego języka hebrajskiego.

Minęło wiele lat. Pewnego dnia znalazłem się w Gminie Żydowskiej w Poznaniu. Rozpoczął się dla mnie czas poznawania żydowskiego świata. Wówczas spotkałem tajemniczą melodię z mojej młodości. Okazało się, że sygnałem Radia ״ Głos Izraela״ był pierwszy takt Hymnu Izraela ״ HaTikvah״ (Nadzieja).

À

Powróciło moje zauroczenie ״ HaTikvah״ powróciło. Teraz, gdy wiedziałem, czym jest ta melodia mogłem zacząć badać ją muzykologicznie. Nie wiedziałem, że natrafię na niezwykłą tajemnicę.

Â

Melodię װ HaTikvy װ skomponował Samuel Cohen, Żyd pochodzący z Mołdawii. W kompozycji opierał się na motywach ludowych. W 1897 roku װ HaTikvah װ została zinstrumentowana przez Paula Ben-Haima.

Â

Melodia װ HaTikvy װ przypominała mi coś, co znałem już od wczesnego dzieciństwa.

Â

Teraz słucham Poematu Symfonicznego װ Wełtawa װ Bedřcha Smetany. Już od pierwszego taktu װ Wełtawy װ widać związek tonacyjny z Hymnem Izraela. Oba utwory napisane są w tonacji e-moll. Gdy dochodzę do 70 taktu linie melodyczne obu utworów zaczynają się pokrywać.

Â

Skąd wzięło się to zaskakujące podobieństwo obu tak różnych utworów? Zdaniem muzykologów Smetana najprawdopodobniej oparł się na czeskiej pieśni ludowej: װ Kočka vylezla dierou װ (Kot wspiął się do dziury). Czy Samuel Cohen mógł znać czeską pieśń ludową lub װ Wełtawę װ? Wydaje się to wątpliwe. Potrzebne są dalsze poszukiwania. Domniemywać można, że raczej opierał się na rumuńskiej piosence ludowej װ Carul cu boi װ (Wóz ciągnięty przez woła). W takim przypadku pojawił się jednak problem skąd wzięła się taka zbieżność linii melodycznych pomiędzy folklorem Czech i Rumunii? Wyruszyłem na poszukiwania.

Â

Znalazłem się w słonecznej Italii. Odkryłem tam zdumiewającą sekwencję zdarzeń. W XVI w. Włoski tenor Giuseppe Cenci, znany również pod nazwiskiem Giuseppino del Biado napisał pieśń װ La Mantovana װ do słów װ Fuggi, fuggi dolente cor װ (Uciekaj, uciekaj bolące serce). Pieśń ta w roku 1600 znalazła

się w wydany przez del Biado – Zbiorze Madrygałów.

– La

Mantovana – musiała być atrakcyjna muzycznie, bo w 1645 r. opublikował ją jako własną kompozycję Gasparo Zanetti. (W tamtym okresie wykorzystywanie utworów innych kompozytorów, jako własnych było normalną praktyką. Nie istniało jeszcze pojęcie plagiatu.) W 1655 r. Biagio Marini skomponował Sonatę g-moll, Op. 22 opierając się na kompozycji Giuseppe Cenciego. W 1657 r. Giuseppe Gamberti publikuje ją jako – Ballo di Mantua – (Taniec z Mantui). – Ballo di Mantova – jako

własną kompozycję publikuje Giovanni Battista

Ferrini. Zdaniem muzykologów – La Mantovana – pojawiła się u włoskich kompozytorów, dlatego, bo źródłem pochodzenia melodii była Gmina Żydowska w Mantui.

–

– La Mantovana – wędrowała po Europie. Gdy dotarła do Londynu, John Playford – kompozytor i muzyczny wydawca, w 1651 r. opublikował – La Mantovana – jako swoją kompozycję – An Italian Rant – (Włoska deklamacja) w zbiorze – The English Dancing Master – (Angielski tańczący mistrz).

–

Niezwykła melodia pojawiła się również po drugiej stronie Kanału La Manche. Francuski kompozytor epoki romantyzmu Camille Saint-Saëns wykorzystał ją w III części swojej – Rapsodii pieśni bretońskich na organy – , Op. 7.

–

Również po drugiej stronie Pirenejów w hiszpańskiej Asturii melodia pojawiła się w katolickiej pieśni „Virgen de la Cueva” (Dziewica z jaskini).

Â

Melodia pojawia się w folklorze wielu krajów. W Polsce jest to pieśń „Pod Krakowem”, w Szkocji „My Mistress is Prettie” (Moja pani jest piękna), na Ukrainie „0B5@8=0 CG5@O20” (Katerina Kuczeriawa).

Â

Pochodzenie melodii „HaTikva” musi być żydowskie i bardzo antyczne. Pojawia się ona zarówno na obszarach zamieszkiwania Żydów aszkenazyjskich, jak i sefardyjskich. Sugeruje to, że melodia musiała powstać jeszcze przed rozproszeniem się Żydów w diasporze.

Â

„HaTikva” ma jeszcze jedną tajemnicę. Należałoby zastanowić się dlaczego spośród tysięcy powstających melodii, właśnie „HaTikva” potrafiła rozprzestrzenić się na tak wielu obszarach i zaadaptować się do utworów muzycznych bardzo różnych typów? Wydaje się, że najprawdopodobniej takie pytanie nigdy nie zostało postawione przez muzykologów. Jednak fakty wskazują, że fenomen ten może być wyjaśniony tylko w ten sposób, że utwory muzyczne (podobnie jak organizmy żywe) podlegają darwinowskiej selekcji naturalnej. Jeżeli tak jest, to „HaTikva” posiada wyjątkowo korzystne przystosowanie do warunków panujących w świecie muzycznym.

Â

Przykłady muzyczne:

Â

Hatikvah:

Â

<http://www.youtube.com/watch?v=NjFpFW9OdA>

Â

Bedřich Smetana âĀĀ Poemat Symfoniczny âĀŹ WełtawaâĀĀ:

Â

<http://www.youtube.com/watch?v=kdtLuyWuPDs>

Â

Giuseppino del Biado âĀĀ âĀŹ Fuggi,
fuggiâĀĀ:

Â

<http://www.youtube.com/watch?v=DbKlojcomA0>

Â

Gasparo Zanetti âĀĀ âĀĀĀLa
MantovanaâĀĀ:

Â

<http://www.youtube.com/watch?v=cXHWYuekkiY>

Â

Giovanni Battista
Ferrini âĀĀ âĀĀĀBallo di MantovaâĀĀ:

Â

<http://www.youtube.com/watch?v=tW2B4AQ6tGQ>

Â

Â

Camille Saint-Saëns
Rhapsodie sur des Cantiques Bretons część III:

Â

<http://www.youtube.com/watch?v=NIjVZEFLIZo>

Â

dr Wojciech Meixner

Â

Â